

Canódromo Meridiana

Els catalans, de les pedres en fan pans

TONI CUMELA

JORDI AMELIA SERRA

Canòdrom Meridiana

No està l'arquitectura per tirar coets, ni l'ofici de formar arquitectes, tan agradable fa poc menys de vint anys i avui tan poc agrait i tan desesperanzador.

L'arquitectura havia estat una disciplina per a la construcció d'objectes vertebrats i útils per protegir els homes de les inclemències del temps, per fer agradables els ambients de feina, oci o descans, per donar forma i espai a les seves institucions. Va prendre el concepte d'economia de la natura, i a partir de la forma del seu esquelet el va adaptar al seu sistema constructiu, els tancaments i les seves instal·lacions, de manera que s'evitassin esforços innecessaris i inútils en la construcció i fos clara la seva interpretació. La veritat, que Agustí d'Hipona identificava amb la bellesa, va ser la seva principal regla d'expressió: la forma aparent corresponia a una organització espacial, els materials expressaven la seva pròpia naturalesa i la seva contribució a l'equilibri tensional, el caràcter expressava la grandària o l'esplendor d'un temple, l'ordre racional o pràctic d'una fàbrica, l'activitat d'una empresa, o la disposició d'una fonda per acollir de manera confortable i digna un viatger, amb més modestia en alguns casos o serveis més luxosos en d'altres. S'adaptava amb naturalitat a la forma d'un lloc i reconeixia la cultura i el tarannà dels seus habitants; qualitats que són ja anacròniques.

Ara és més important conèixer els millors restaurants, les millors marques, els millors esportistes –han de ser pocs per recordar-se'n i que la propaganda sigui eficaç–; l'estratègia no passa per la qualitat dels productes ni per la dignitat i benestar dels humans, que s'ha substituït per l'eslògan "societat de benestar". En aquesta concepció del món, l'arquitectura dona pas al conjunt reduït de marques amb nom de "genis" que llencen immenses quantitats de diners en una successió vertiginosa d'obres de formes capritxoses, on la seva necessària originalitat obliga a prescindir dels valors eternals de l'arquitectura; el seu objectiu és servir d'anunci a una empresa o ensabonar la figura d'un magnat o d'un polític. Les marques d'aquesta alta costura encara no han integrat el *pretaporté* ni el *merchandaisin* al negoci, però tot apunta que per a això no falta gaire.

Se sap però no es diu la progressiva degradació de l'ensenyament, i particularment de

Meridiana Greyhound Track

(The Catalans make bread from stones)

Architecture is in no state to be setting off fireworks, nor is the profession of training architects, so pleasurable just two decades ago and today so thankless and unrewarding.

Architecture had been a discipline for constructing structured and useful objects to protect humans from harsh weather, to make their work, leisure or rest environments more agreeable, to give form and space to their institutions. It took the concept of economy from nature and, based on the form of its skeleton, adapted the building system, skins and installations, so that unnecessary and useless efforts would be avoided in their construction and their interpretation would be clear. Truth, which Augustine of Hippo identified with beauty, was its main rule of expression: the apparent form corresponded to a spatial organisation, the materials expressed their own nature and contribution to the tensional balance, the character expressed the greatness or magnificence of a temple, the rational order and practice of a factory, the activity of a company or the willingness of an inn to accommodate a traveller in a comfortable and dignified way, more modestly in some cases or more luxuriously in others. It adapted naturally to the form of a place and recognised its inhabitants' culture and idiosyncrasies – qualities that are now anachronistic.

Today it is important to be aware of the best restaurants, brands, or sportspeople, in an easy-to-remember number that makes for effective advertising; companies aspire to become monopolies without product quality prevailing as the ideal strategy, and human dignity and wellbeing have been substituted by the slogan "Welfare State". In this world conception, architecture gives way to a small set of brands with the name of a "genius" that squander immense sums on a dizzying succession of works with capricious forms whose necessary originality forces them to do without architecture's eternal characteristics. They are designed to serve as a lure for a company or to extol the figure of a magnate or a politician. The brands of this *haute couture* have not yet integrated *prêt-à-porter* nor merchandising into the business but everything points to that happening soon.

✦ Ermita de Serral. Puig Torné.

✦ Castell de Súria. Esquius, Puig Torné.

No está la arquitectura para echar cohetes, ni el oficio de formar arquitectos, tan placentero hace apenas dos décadas y hoy tan ingrato y desesperanzador.

La arquitectura había sido una disciplina para la construcción de objetos vertebrados y útiles para proteger a los humanos de las inclemencias del tiempo, para hacer agradables los ambientes de trabajo, ocio o descanso, para dar forma y espacio a sus instituciones. Tomó el concepto de economía de la naturaleza y a partir de la forma de su esqueleto, adaptó a ella la del sistema constructivo, los cerramientos y sus instalaciones, de modo que se evitaran esfuerzos innecesarios e inútiles en su construcción y fuera clara su interpretación. La verdad, que Agustín de Hipona identificaba con la belleza, fue la principal regla de su expresión: la forma aparente correspondía a una organización espacial, los materiales expresaban su propia naturaleza y su contribución al equilibrio tensional, el carácter expresaba la grandeza o la magnificencia de un templo, el orden racional y práctico de una fàbrica, la actividad de una empresa, o la disposición de una posada para acoger de modo confortable y digno a un viajero, con más modestia en unos casos o servicios más lujosos en otros. Se adaptaba con naturalidad a la forma de un lugar y reconocía la cultura y la idiosincrasia de sus habitantes; cualidades que ya son anacrónicas.

En la actualidad es importante conocer los mejores restaurantes, las mejores marcas, los mejores deportistas –han de ser pocos para que se recuerden y la propaganda sea eficaz–, las empresas aspiran a convertirse en monopolios y no es la calidad de los productos la estrategia idónea. La dignidad y bienestar de los humanos se ha sustituido por el lema "sociedad del bienestar". En esta concepción del mundo, la arquitectura cede el paso a un conjunto reducido de marcas con nombre de "genio" que despilfarran inmensas cantidades en una sucesión vertiginosa de obras con formas caprichosas cuya necesaria originalidad obliga a prescindir de los valores eternos de la arquitectura: su objetivo es servir de reclamo a una empresa o ensalzar la figura de un magnate o un político. Las marcas de esta *alta costura* aún no han integrado el *pretaporté* ni el *merchandaisin* en el negocio, pero todo apunta a que el plazo será corto.

CATALA-ROCA

CATALA-ROCA

l'universitari. A la creixent precarietat dels mitjans s'ha d'afegir-hi l'absurda divisió de l'any en dos cursos amb un prolongat espai entremig d'inactivitat, les dilacions entre l'últim dia lectiu i l'entrega dels treballs, que afavoreix els medis il·lícits per a obtenir els crèdits, i les enciclopèdies informàtiques que substitueixen l'aprenentatge per un joc de retallar i aferrar. En l'arquitectura, la insistència propagandística de les obres dels "genis" és un trastorn afegit. Paral·lelament està agafant força la propaganda d'"universitats virtuals" on es faria desaparèixer la figura del professor –que es descriu en termes injuriosos– i se substituiria per un sistema "semipresencial" (!) on els "savis" i els "genis" dirigirien equips que transmetrien la doctrina per ordinador. Què haurien donat Hitler, Stalin o Lin Biao per una cosa així! Si fos certa la semblança del professor, la solució no és eliminar-lo, sinó exigir responsabilitats als qui decideixen el sistema educatiu; però no ho és, diuen blat i encara no és al sac. Sense cap dubte, alguns professors hauran abandonat davant les dificultats, però no és fàcil reduir els qui tenen vocació docent i s'estimen l'arquitectura. A les escoles de Barcelona no és difícil aconseguir *favors docents*. Professors, catedràtics o arquitectes importants aliens a la docència imparteixen lliçons en càtedres o a d'altres universitats sense deixar senya en els arxius oficials, per amor a l'arquitectura, per amistat.

A l'àmbit de la nostra universitat oficiosa, de qualche manera clandestina, perquè es sospita aquell que fa feina sense contracte ni gratificació econòmica, he pogut assistir a un fet insòlit: el becari Bernat Hernández va organitzar per iniciativa pròpia una lliçó magistral en el canòdrom Meridiana impartida per un dels seus autors, l'arquitecte Josep Puig Torné. Es tracta d'una obra imprescindible en la història de l'arquitectura espanyola del segle XX i és un privilegi haver assistit a la lliçó d'un arquitecte nascut el 1929 –any important per a l'arquitectura i per a Barcelona–. No sé quants assistents ho hauran apreciat; si he de considerar el desèrtic panorama cultural de l'actualitat, seria un èxit que un estudiant, només un, n'hagi tret profit.

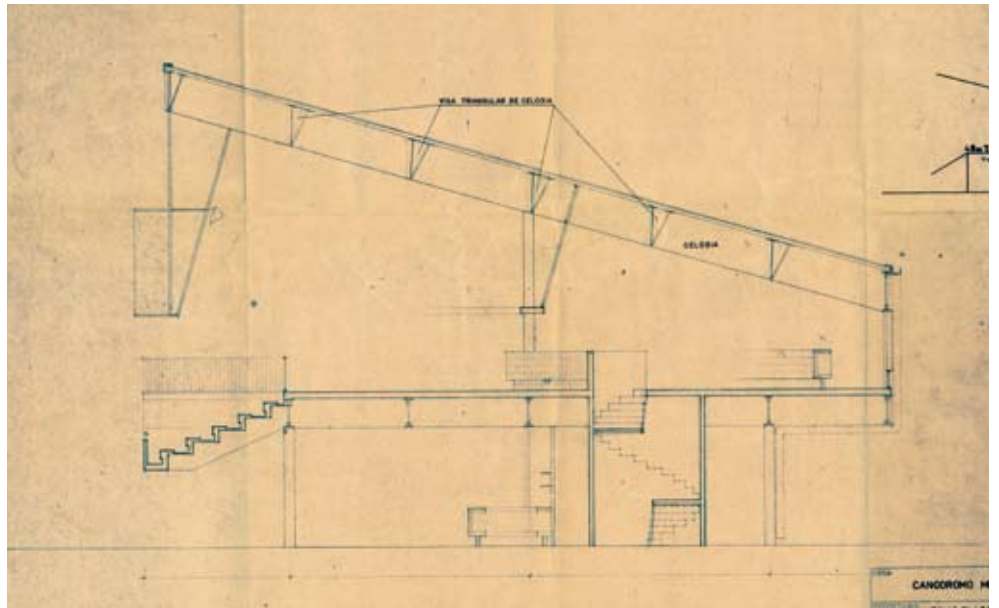
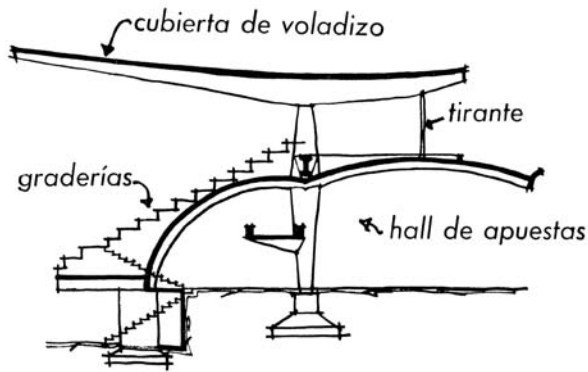
En Puig Torné ens va rebre al seu despatx abans de la lliçó, vàrem xerrar sobre el canòdrom i sobre altres obres seves. Va ser una reunió molt agradable, lluny de la tensió i de

The progressive deterioration of education, particularly university education, is an open secret. Added to the progressively precarious resources available we have the absurd division of the year into two with a prolonged space of inactivity in between, the delays between the last day of teaching and handing in course work – which favours using illicit means to obtain credits – and the computer encyclopaedias that replace learning with cutting and pasting. In architecture, the insistent propaganda of works by the "geniuses" is an added disturbing factor. Meanwhile there is a boom in the advertising of "virtual universities" with the disappearance of the teacher figure – described in injurious terms – and substitution by a "semi-attendance" (?) system where the "wise" and the "geniuses" would direct teams and transmit the doctrine by computer. What would Hitler, Stalin or Lin Biao have given for such a weapon! If the teacher aspect were true, the solution would not be to eliminate but to demand responsibilities from the education system's decision-makers; but it isn't true, they are selling the bearskin without having caught the bear. Undoubtedly, some teachers will have thrown in the towel faced with the difficulties, but it is difficult to subdue those with a teaching vocation who love architecture. At the Barcelona schools it is not difficult to find *teaching favours*. Lecturers, professors or important architects uninvolved in education give lessons at outside departments or universities without leaving a mark in the official archives, for the love of architecture, for friendship.

Within the sphere of our extra-official university, underground to a certain extent – because anyone working without a contract or financial gratification is always suspicious – I was able to witness an unprecedented event: scholar Bernat Hernández organised, on his own initiative, a master lecture at the Meridiana greyhound track taught by one of its designers, architect Josep Puig Torné. This is an essential work in 20th century Spanish architecture and it is a privilege to have attended this class given by an architect born in 1929 – an important year for architecture and for Barcelona. I don't know how many of those attending will have appreciated it; considering today's barren cultural panorama, it would be a success if one student, just one, got something out of it.

Es un secreto a voces el progresivo deterioro de la enseñanza, y particularmente de la universitaria. A la creciente precariedad de medios hay que añadir la absurda división del año en dos cursos con un prolongado espacio intermedio de inactividad, las dilaciones entre el último día lectivo y la entrega de trabajos –lo cual favorece los medios ilícitos para la obtención de los créditos– y las enciclopedias informáticas que sustituyen el aprendizaje por un juego de recortar y pegar. En arquitectura, la insistente propaganda de las obras de los "genios" es un factor perturbador añadido. Paralelamente está tomando auge la propaganda de "universidades virtuales" en las que desaparecería la figura del profesor –que se describe en términos injuriosos– y se sustituiría por un sistema "semipresencial" (!) en que los "sabios" y los "genios" dirigirían equipos que transmitirían la doctrina por ordenador. ¡Cuánto habrían dado Hitler, Stalin o Lin Biao por semejante arma! Si fuera cierta la semblanza del profesor, la solución no está en eliminarlo, sino en exigir responsabilidades a quienes deciden el sistema educativo. No es cierta, están vendiendo la piel del oso sin haberlo cazado. Sin duda, algunos profesores habrán arrojado la toalla ante las dificultades, pero es difícil reducir a quienes tienen vocación docente y aman la arquitectura. En las escuelas de Barcelona no es difícil conseguir *favores docentes*. Profesores, catedráticos o arquitectos importantes ajenos a la docencia imparten lecciones en cátedras o universidades ajenas sin dejar huella en los archivos oficiales, por amor a la arquitectura, por amistad.

En el ámbito de nuestra universidad oficiosa, en cierto modo clandestina, porque es sospechoso aquel que trabaja sin contrato ni gratificación económica, he podido asistir a un hecho insólito: el becario Bernat Hernández organizó por iniciativa propia una lección magistral en el canódromo Meridiana impartida por uno de sus autores, el arquitecto Josep Puig Torné. Se trata de una obra imprescindible en la historia de la arquitectura española del siglo XX y es un privilegio haber asistido a esta lección de un arquitecto nacido en 1929 –año importante para la arquitectura y para Barcelona–. No sé cuántos asistentes lo habrán apreciado; si considero el desértico panorama cultural de la actualidad, sería un éxito que un estudiante, uno solo, haya obtenido provecho.

la confusió de l'actualitat xerrava del projecte i de l'obra amb un llenguatge estrictament arquitectònic i humà, el *román paladino* d'en Berceo, "con el que suele el pueblo hablar a su vecino", ni metàfores ni frases altisonants, ambigües o confuses. Els problemes que els arquitectes es van plantejar resulten familiars pel qui té el costum de projectar i construir. A una paret hi ha un mosaic amb fotografies i dibuixos de les seves obres, qualcunes m'interessen particularment: la capella d'un noviciat a la Seu d'Urgell, mostra l'austeritat que va imposar per a l'arquitectura religiosa el concili Vaticà II, com les capelles de Fisac, d'Oïza i Oteiza, de Moragas..., el luxe està en la bona administració de la llum natural, i l'alegria en detalls de poca transcendència, com la il·luminació artificial. No varen faltar veus inquisidores que es volgueren escandalitzar. "Si ses al-lotes s'identifiquen amb aquests detalls, com si fossin a una boîte, la capella pot ajudar que descobreixin la seva vocació", va dir-li a la directora l'arquitecte. La religiosa ho va entendre. Algunes fotografies ensenyen una antiga ermita reconstruïda, només hi quedava l'absis i poques pedres més. L'arquitecte pren de les ruïnes el material i part de les tècniques constructives. La construcció és tradicional, però la forma evita la frontalitat i convida a donar la volta a l'edifici. En certa manera recorda la capella de Ronchamp, amb els seus vèrtexs, amb la barca del pescador, però la barca està invertida i les seves amures són de teula àrab. Un poble castigat per l'edat, per l'erosió del temps, però que ha resistit la destrucció que produïm els homes, ha estat completament restaurat; es van afegir alguns elements arquitectònics i s'han tractat com a mobiliari. No hi ha confusió entre la història i la modernitat. Quina gran lliçó ens va donar Carlo Scarpa! A altres que ho mirin els interessaran més unes altres fotos. La mirada és molt personal, la doctrina és una altra cosa.

Mai havia visitat el canòdrom. Les fotografies de Català-Roca suggereixen una tecnologia sofisticada i absolutament precisa. Hi hagué un període important de la meua vida que me vaig interessar per la màgia autèntica, la dels il·lusionistes; d'aquell interès en va sortir una tesi doctoral. Allò que més m'impressionava era que les rutines més inimaginables, les que més sorprenien, utilitzaven pocs recursos tècnics, i molt senzills. Aquesta és la sensació que produeix el contacte real amb el canòdrom: la

Puig Torné received us at his offices before the class. We talked about the greyhound track and his other works. It was a very agreeable meeting, far removed from the tension and confusion of current times. He talked about the design and the work with strictly architectural and human language, Berceo's common tongue, "in which the people speak to their neighbours", leaving to one side metaphors and grandiloquent, ambiguous or confusing sentences. The problems faced by Bonet Castellana and himself were familiar ones for anyone working in front of a drawing board or on site. On one wall there is a mosaic with photographs and drawings of his works; some particularly interested me: the chapel of a novitiate in La Seu d'Urgell shows the austerity imposed on religious architecture by the II Vatican Council, as do the chapels of Fisac, of Oiza and Oteiza, of Moragas... Luxury consists of the good administration of natural light and the joy of details of little transcendence, like the lamps. There was no lack of inquisitors willing to be scandalised. "If the girls identify with those details, as if they were at a night spot, the chapel may help them discover their vocation", said the architect to the director, and the nun understood him. Some photos show an old reconstructed hermitage; only the apse and a few stones remained. The architect took the material and part of the construction techniques from the ruins. The construction is traditional but its form avoids frontality and invites one to go around the building. In a certain way it is reminiscent of the chapel at Ronchamp, with its vertexes, with the fishing boat, but the boat is inverted and its bows are of Spanish roof tiles. A village punished by age, by the erosion of time, but that has resisted the deterioration that we humans produce, has been totally restored; they had to add some architectural elements and these have been treated as furnishings. There is no confusion between history and modernity. What a great lesson Carlo Scarpa taught us! Other onlookers will be more interested in other photos. The gaze is very personal, doctrine would be something else.

I had never visited the greyhound track; Català-Roca's photographs suggest sophisticated and absolutely precise technology. During an important period of my life I was interested in authentic magic, that of the

Canòdrom Meridiana. Bonet Castellana, Puig Torné. Sección.

Hipòdrom de la Zarzuela. Domínguez, Arniches, Torroja. Sección.

Puig Torné nos recibió en su despacho antes de la lección; hablamos del canòdrom y de otras obras suyas. Fue una reunión muy agradable ajena a la tensión y la confusión de la actualidad. Hablaba del proyecto y de la obra con un lenguaje estrictamente arquitectónico y humano, el *román paladino* de Berceo, *con el que suele el pueblo hablar a su vecino*, sin metàfores ni frases altisonantes, ambiguas o confusas. Los problemas que se planteaban los arquitectos resultan familiares para quien trabaja frente al tablero o en la obra. En una pared hay un mosaico con fotografías y dibujos de sus obras; algunas me interesan particularmente: la capilla de un noviciado en la Seu d'Urgell, muestra la austeridad que impuso para la arquitectura religiosa el concilio Vaticano II, como las capillas de Fisac, de Oïza y Oteiza, de Moragas... El lujo consiste en la buena administración de la luz natural, y la alegría en detalles de poca transcendencia, como las lámparas. No faltaron inquisidores que quisieron escandalizarse. "Si las muchachas se identifican con esos detalles, como si estuvieran en una *boîte*, la capilla puede ayudar a que descubran su vocación", dijo a la directora el arquitecto, y la religiosa lo entendió. Algunas fotos muestran una antigua ermita reconstruida; sólo quedaba el ábside y pocas piedras más. El arquitecto toma de las ruinas el material y parte de las técnicas constructivas. La construcción es tradicional, pero la forma evita la frontalidad e invita a rodear el edificio. En cierto modo recuerda la capilla de Ronchamp, con sus vértices, con la barca del pescador, pero la barca está invertida y sus amuras son de teja árabe. Un pueblo castigado por la edad, por la erosión del tiempo, pero que ha resistido al deterioro que producimos los humanos, ha sido totalmente restaurado; tuvieron que añadirse algunos elementos arquitectónicos y se han tratado como mobiliario. No hay confusión entre la historia y la modernidad. ¡Qué gran lección nos dio Carlo Scarpa! A otros mirones interesarán más otras fotos. La mirada es muy personal, otra cosa sería la doctrina.

Nunca había visitado el canòdrom, las fotografías de Català-Roca sugieren una tecnología sofisticada y absolutamente precisa. Hubo un periodo importante de mi vida en que me interesé por la magia autèntica, la de los ilusionistas; de aquel interés surgió una tesis doctoral. Lo que

CATALÀ-ROCCA

CATALÀ-ROCCA

construcció és tradicional, i tan barata que gastar menys seria no fer res. Tan senzilles com la construcció són les explicacions de l'arquitecte, amb el llenguatge d'home del carrer explica les seves reflexions quan projectava l'edifici, no s'amaga quan reconeix els moments de dubte, o com alguns canvis provocats per raons econòmiques els permeten descobrir que la seva solució és clarament millorable. Els plànols del projecte i de l'obra serien rebutjats a la fase prèvia d'un concurs; qualsevol porqueria presentada per un estudiant mediocre impressionaria més un client important. Els del canòdrom són plànols per construir un edifici, no sobra ni una línia, plànols que entendria un oficial d'obra.

Des del carrer la directriu de l'edifici és un arc, una forma que fuig. L'absència de superfícies planes que defineixen el carrer mostra l'espai com una àrea lliure, encara que s'hi col·loqui un edifici de poca altura. Els extrems de l'arc cedeixen terreny i espai que fan ampla la vorera; d'un d'ells, que fa de vestíbul, hi neix l'escala per on s'arriba al centre de la zona pública del canòdrom. Encara que la planta és sensiblement simètrica, l'escala és paral·lela a la grada, no es tracta d'un accés cerimonial i posar-la com a eix de simetria provocaria confusió. Puig Torné explica que el solar on s'implanta l'edifici era de lloguer i els propietaris del canòdrom varen proposar que l'edifici fos transportable. El primer projecte s'aguantava sobre una estructura desmuntable de perfils Boyd, el cost de l'obra no podia sobrepassar els vuit milions de pessetes (48.000 euros) i l'exigència de provisionalitat l'encaria moltíssim.

Pee al segon projecte es varen contractar els serveis d'un enginyer aeronàutic, Vicente Cudós, que va simplificar i abaratir l'estructura. La coberta és extraordinàriament lleugera: sobre unes biguetes de gelosia d'aparença immaterial se disposaren uns panells aïllants d'encenalls i una tela asfàltica protegida amb sorra i tenyida de verd la va fer impermeable. El forjat de la primera planta apuntala el pilar principal, i un tirant que uneix el forjat a la coberta soluciona l'estabilitat del conjunt; els esforços horitzontals deguts al vent s'equilibren amb un *brise-soleil* d'ençà; un material més lleuger no pesaria suficient.

Vaig comentar a Puig Torné que l'esquema estructural coincidí exactament amb

illusionists; from that interest a doctoral thesis emerged. What intrigued me most was that the most unimaginable routines, the most surprising ones, used few and very simple technical resources. This is the sensation produced by real-life contact with the greyhound track: the construction is traditional, and so cheap that spending less would have meant doing nothing. As simple as the construction are the architect's explanations: with the language of the man on the street, he explains the problems in front of the drawing board. He doesn't mind admitting the moments of doubt, or how some changes for financial reasons allowed him and Bonet Castellana to discover that their solution was clearly improvable. The project and works plans would be rejected in the prior phase of a competition; any rubbish presented by a mediocre architecture student would impress an important client more. They are plans for constructing a building, there is not a single line too many, plans that a site worker would understand.

From the street the guiding line of the building is an arch, a fleeting form. The absence of the plans that define the street show the space as a free area, although there is a low building situated in it. The ends of the arch give up land and space that broadens the pavement; from one of them, which acts as a lobby, leads the staircase for accessing the centre of the track's public area. Although the layout has, in general lines, bilateral symmetry, the stairway is parallel to the tiers of seats; it is not a ceremonial access and including it in the symmetrical system would cause confusion. Puig Torné explains that the plot on which the building was erected was a rented plot and the owners of the greyhound track proposed a building that could be dismantled. The first design was supported on a structure of Boyd profiles that could be dismantled, the cost of the work could not exceed eight million pesetas (48,000 euros) and the demand for a provisional structure made it much more expensive. For the second design the services of an aeronautical engineer, Vicente Cudós, were hired, and he simplified the structure and made it cheaper. The roof is extremely lightweight: on the latticed beams of immaterial appearance some insulating panels were arranged with roofing felt on top, protected by sand and dyed green to

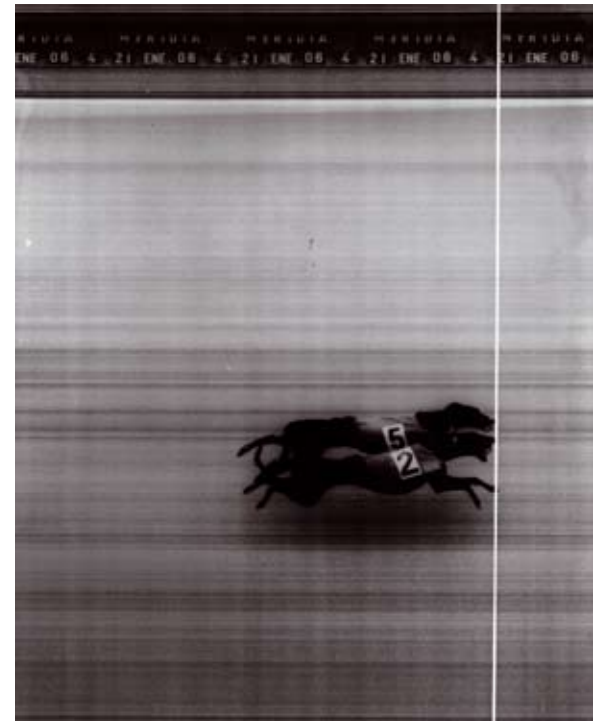
más me maravillaba es que las rutinas más inimaginables, las que me sorprendían más, utilizaban pocos recursos técnicos y muy sencillos. Esta es la sensación que produce el contacto real con el canódromo: la construcción es tradicional, y tan barata que gastar menos sería no hacer nada. Tan sencillas como la construcción son las explicaciones del arquitecto: con el lenguaje del hombre de la calle explica los problemas frente al tablero. No le importa reconocer los momentos de duda, o cómo algunos cambios provocados por razones económicas les permiten descubrir que su solución es claramente mejorable. Los planos del proyecto y de la obra serían rechazados en la fase previa de un concurso; cualquier basurilla presentada por un estudiante mediocre impresionaría más a un cliente importante. Los del canódromo son planos para construir un edificio, no sobra una línea, planos que entendería un oficial de obra.

Desde la calle la directriz del edificio es un arco, una forma huidiza. La ausencia de superficies planas que definen la calle muestra el espacio como un área libre, aunque se sitúe en ella un edificio de poca altura. Los extremos del arco ceden terreno y espacio que amplía la acera; de uno de ellos, que hace las veces de vestíbul, arranca la escalera por la que se accede al centro de la zona pública del canódromo. Aunque la planta tiene, en líneas generales, simetría bilateral, la escalera es paralela a la grada; no se trata de un acceso ceremonial e incluirla en el sistema simétrico provocaría confusión. Puig Torné explica que el solar en que se implanta el edificio era de alquiler y los propietarios del canódromo propusieron que el edificio fuera transportable. El primer proyecto se sostenía sobre una estructura desmontable de perfiles Boyd, el coste de la obra no podía sobrepassar los ocho millones de pesetas (48.000 euros) y la exigencia de provisionalidad la encarecía mucho. Para el segundo proyecto se contrataron los servicios de un ingeniero aeronáutico, Vicente Cudós, que simplificó y abarató la estructura. La cubierta es extraordinariamente liviana: sobre unas viguetas de celosía de apariencia inmaterial se dispusieron unos paneles aislantes de viruta y una tela asfáltica protegida con arena y teñida de verde la impermeabilizó. El forjado de la primera planta arriostra el pilar principal, y un tirante que

Un día en las carreras

Foto finish

l'hipòdrom de Torroja, i me va contestar que qualsevol altra solució hauria exigít pilars davant la grada. Els tipus estructurals tenen una raó de ser, no se copien, són com són. Anam al punt extrem de la coberta: l'últim element estructural és un tornapunta que recorda els tirants dels primers monoplans. Puig Torné en diu *tirant* i, com si endevinés el meu pensament, frissa a dir que la solució es va decidir en obra i no va intervenir-hi l'enginyer. De manera anàloga, a la natura es transgredeixen sistemes en casos singulars, com ara les costelles falses que es desprenen de la caixa toràcica. La mirada pot induir a metàfores per la similitud de problemes que cal resoldre, però l'arquitectura no es construeix a partir de metàfores. Si es compara la solució final amb el projecte, la coberta del projecte primitiu es recolza pesadament; en canvi, en el canòdrom es veu més lleugera i airosa, i funciona millor contra el vent.

Hi ha màgia: l'aparença sofisticada i tecnològica es basa en l'escassetat de mitjans materials. També Jujol va projectar els seus episodis més brillants quan els seus mitjans eren més escassos. El canòdrom, o l'obra d'en Jujol, són peces delicades que haurien de protegir-se de mans que semblen potes; manular-les pot ésser mortal. ♦

Xumeu Mestre

Traduït per Magdalena Jaume

waterproof it. Stability was achieved by a brace that linked the roof to the same slab that crossed the main pillar; the horizontal forces due to the wind were balanced using a *brise-soleil* of partition wall slats; a lighter material would not weigh enough.

I commented to Puig Torné that the structural layout coincided exactly with Torroja's horse-racing track and he answered that any other solution would have required pillars in front of the seating. Structural types have a reason for being, they are not copied, that is how they are. We go to the corner: it is finished off with a strut that is reminiscent of those used on the first monoplanes. Puig Torné calls it a *brace* and, as if he could read my thoughts, hastens to add that the solution was decided on site and the engineer did not intervene. The gaze may lead to metaphors due to the similarity of the problems to be resolved, but architecture is not built based on metaphors. If the final solution is compared with the design plans, in the plans the roof is supported awkwardly; in contrast, at the greyhound track, it looks lighter and more airy and works better against the wind.

There is magic: its sophisticated appearance and technology are based on the scarcity of material resources. Jujol too, designed his most brilliant episodes when his resources were at their most scarce. The greyhound track, and the work of Jujol, are delicate pieces that must be protected from clumsy hands; overhandling can be fatal. ♦

Xumeu Mestre

Translated by Debbie Smirthwaite

ata el forjado a la cubierta soluciona la estabilidad de esta última. Los esfuerzos horizontales debidos al viento se equilibraron con un *brise-soleil* de lamas de tabique: un material más ligero no pesaría lo suficiente.

Comenté a Puig Torné que el esquema estructural coincidía exactamente con el hipódromo de Torroja, y me contestó que cualquier solución distinta habría exigido pilares frente a la grada. Los tipos estructurales tienen una razón de ser, no se copian, son así. Vamos hacia el extremo de la cubierta: está rematada con una tornapunta que recuerda los tirantes de los primeros monoplanos. Puig Torné le llama *tirante* y, como si adivinara mi pensamiento, se apresura a decir que la solución se decidió en obra y no intervino el ingeniero. De modo análogo, en la naturaleza se transgreden sistemas en situaciones singulares; así, las costillas flotantes se desprenden de la caja torácica. La mirada puede inducir a metáforas por la similitud de los problemas a resolver, pero la arquitectura no se construye a partir de metáforas. Si se compara la solución final con el proyecto, la cubierta del proyecto primitivo se apoya torpemente; en cambio, en el canódromo se ve más liviana y airosa, y trabaja mejor contra el viento.

Hay magia: la apariencia sofisticada y tecnológica se sustenta en la escasez de medios materiales. También Jujol proyectó sus episodios más brillantes cuando sus medios fueron más escasos. El canódromo, o la obra de Jujol, son piezas delicadas que deberían protegerse de las manos torpes; el manoseo puede ser mortal. ♦

Xumeu Mestre